

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-524/15

**Kriminaalasi järgmise isiku suhtes:
Luca Menci**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Tribunale di Bergamo)

Eelotsusetaotlus – Käibemaks – Direktiiv 2006/112/EÜ – Tasumisele kuuluva käibemaksu tasumata jätmise – Karistused – Siseriiklikud õigusnormid, milles on sama teo eest ette nähtud haldussanktsioon ja kriminaalkaristus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 50 – *Ne bis in idem*'i põhimõte – Haldussanktsiooni kriminaalõiguslik laad – Sama süüteo olemasolu – Artikli 52 lõige 1 – *Ne bis in idem*'i põhimõtte piirangud – Tingimused

Kokkuvõte – Euroopa Kohtu (suurkoda) 20. märtsi 2018. aasta otsus

- Euroopa Liidu omavahendid – Liidu finantshuvide kaitse – Pettuse ja muu ebaseadusliku tegevuse vastane võitlus – Liikmesriikide kohustus kehtestada tõhusad ja hoiatavad karistused – Ülatus – Käibemaksualased süüteod*
(ELTL artikkel 325)
- Põhiõigused – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Kohaldamisala – Liidu õiguse rakendamine – Riigisisese õigusnormid, milles on ette nähtud haldussanktsioonid ja kriminaalkaristused, mille eesmärk on tagada käibemaksu kogumine ja võidelda pettuste vastu – Hõlmamine*
(ELTL artikkel 325; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 50 ja artikli 51 lõige 1; nõukogu direktiiv 2006/112, artiklid 2 ja 273)
- Põhiõigused – Euroopa inimõiguste konventsioon – Dokument, mis ei ole formaalselt Euroopa Liidu õiguskorra osa*
(ELL artikli 6 lõige 3; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikli 52 lõige 3)
- Põhiõigused – Ne bis in idem'i põhimõte – Kohaldamise tingimused – Kriminaalõiguslikku laadi menetluste ja karistuste kumuleerimine – Hindamiskriteeriumid – Süüteo õiguslik kvalifitseerimine riigisisese õiguses, süüteo laad ja selle karistuse raskus, mis võidakse määrata*
(Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 50)
- Põhiõigused – Ne bis in idem'i põhimõte – Kohaldamise tingimused – Sama süüteo olemasolu – Hindamiskriteerium – Faktiliste asjaolude identsus*
(Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 50)

6. *Põhiõigused – Ne bis in idem'i põhimõte – Piirang – Riigisisese õigusnormid, mis võimaldavad kriminaalõiguslikku laadi haldussanktsiooni ja kriminaalkaristust kumuleerida – Lubatavus – Tingimused – Piirang, mis peab vastama üldist huvi pakkuvale eesmärgile – Eesmärk tagada tasumisele kuuluva käibemaksu kogumine täies ulatuses – Hõlmamine*

(Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 50 ja artikli 52 lõige 1)

7. *Põhiõigused – Ne bis in idem'i põhimõte – Piirang – Riigisisese õigusnormid, milles on ette nähtud kriminaalõiguslikku laadi haldussanktsiooni ja kriminaalkaristuse kumuleerimine – Lubatavus – Tingimused – Proportsionaalsuse põhimõtte järgimine – Ullatus*

(Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikli 49 lõige 3, artikkel 50 ja artikli 52 lõige 1)

8. *Põhiõigused – Ne bis in idem'i põhimõte – Tunnustamine Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 50 ja Euroopa inimõiguste konventsiooni protokolli nr 7 artiklis 4 – Sama tähendus ja ulatus – Hartaga tagatud kaitsetase, mis ei eira konventsiooniga tagatud kaitsetaset*

(Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 50, artikli 52 lõige 3 ja artikkel 53)

9. *Põhiõigused – Ne bis in idem'i põhimõte – Piirang – Riigisisese õigusnormid, mis võimaldavad käibemaksu tasumata jätmise korral alustada kriminaalmenetlust isiku suhtes, kellele on sama teo eest juba määratud kriminaalõiguslikku laadi haldussanktsioon – Lubatavus – Tingimused – Kontrollimine liikmesriigi kohtu poolt*

(Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 50 ja artikli 52 lõige 1)

1. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 19 ja 20)

2. Kuivõrd siseriikliku maksuhalduri määratud haldussanktsioonide ja käibemaksualaste süütegude suhtes alustatud kriminaalmenetluste – nagu on kõne all põhikohtuasjas – eesmärk on tagada käibemaksu nõuetekohane kogumine ja võidelda pettuste vastu, kujutavad need endast direktiivi 2006/112 artiklite 2 ja 273 ning ELTL artikli 325 kohaldamist ja seega liidu õiguse kohaldamist harta artikli 51 lõike 1 tähenduses (vt selle kohta 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 27, ning 5. aprilli 2017. aasta kohtuotsus Orsi ja Baldetti, C-217/15 ja C-350/15, EU:C:2017:264, punkt 16). Järelikult peavad need järgima harta artikliga 50 tagatud põhiõigust.

(vt punkt 21)

3. Vt otsuse tekst.

(vt punkt 22)

4. Mis puudutab põhikohtuasjas kõne all olevate menetluste ja karistuste kriminaalõigusliku laadi hindamist, siis tuleb märkida, et vastavalt Euroopa Kohtu praktikale on asjakohased kolm kriteeriumi. Esimene kriteerium on rikkumise õiguslik kvalifitseerimine siseriiklikus õiguses, teine on rikkumise laad ning kolmas on selle karistuse raskus, mis võidakse isikule määrata (vt selle kohta 5. juuni 2012. aasta kohtuotsus Bonda, C-489/10, EU:C:2012:319, punkt 37, ja 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 35).

Harta artikli 50 kohaldamine ei piirdu aga ainuüksi menetluste ja karistustega, mis on siseriiklikus õiguses kvalifitseeritud „kriminaalõiguslikuks“, vaid see artikkel hõlmab – sõltumata siseriiklikus õiguses antud kvalifikatsioonist – menetlusi ja karistusi, mida tuleb punktis 26 nimetatud kahe ülejäänud kriteeriumi põhjal pidada kriminaalõiguslikuks.

Mis puudutab teist kriteeriumi, mis on seotud rikkumise laadiga, siis see nõuab, et kontrollitaks, kas kõnealuse karistusega taotletakse eelkõige karistuslikku eesmärki (vt 5. juuni 2012. aasta kohtuotsus Bonda, C-489/10, EU:C:2012:319, punkt 39). Sellest järeldub, et karistusliku eesmärgiga karistus on harta artikli 50 tähenduses kriminaalõiguslik ja et ainuüksi asjaolu, et see täidab ka ennetavat eesmärki, ei muuda selle kriminaalkaristuseks kvalifitseerimist. Seevastu meede, millega üksnes heastatakse asjaomase süüteo tekkitatud kahju, ei ole kriminaalõiguslik.

(vt punktid 26, 30 ja 31)

5. Euroopa Kohtu praktika kohaselt on sama süüteo olemasolu hindamiseks asjakohane kriteerium identsed faktilised asjaolud, mida tuleb mõista kui konkreetsete omavahel lahutamatu seotud asjaolude kogumit, mille tulemusel on asjaomane isik lõplikult õigeks või süüdi mõistetud (vt analoogia alusel 18. juuli 2007. aasta kohtuotsus Kraaijenbrink, C-367/05, EU:C:2007:444, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 16. novembri 2010. aasta kohtuotsus Mantello, C-261/09, EU:C:2010:683, punktid 39 ja 40). Nii on harta artikli 50 kohaselt keelatud identsete tegude eest nende tegude suhtes läbi viidud erinevate menetluste tulemusel määrata mitu kriminaalkaristust.

Lisaks ei ole tegude õiguslik kvalifitseerimine siseriiklikus õiguses ja kaitstav õigushüve sama süüteo olemasolu kindlakstegemisel asjakohased, kuna harta artikliga 50 tagatud kaitse ulatus ei tohi liikmesriigiti erineda.

(vt punktid 35 ja 36)

6. Küsimuse kohta, kas selline siseriiklikest õigusnormidest tulenev *ne bis in idem*'i põhimõtte piirang, nagu on kõne all põhikohtuasjas, vastab üldist huvi pakkuvale eesmärgile, nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et nende õigusnormidega soovitakse tagada tasumisele kuuluva käibemaksu kogumine täies ulatuses. Arvestades seda, kui tähtsaks peab Euroopa Kohtu praktika selle eesmärgi saavutamiseks võitlust käibemaksualaste süütegude vastu (vt selle kohta 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 34 ning seal viidatud kohtupraktika), võib kriminaalõiguslikku laadi menetluste ja karistuste kumuleerimine olla põhjendatud, kui nende menetluste ja karistustega taotletakse sellise eesmärgi saavutamiseks täiendavaid eesmärke, mis puudutavad olenevalt olukorrast sama süüteo eri aspekte, ning seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

Sellega seoses näib käibemaksualaste süütegude valdkonnas olevat õiguspärane liikmesriigi soov esiteks hoiatada ja karistada käibemaksu deklareerimist ja kogumist reguleerivate õigusnormide mis tahes rikkumise eest, olgu see siis tahtlik või mitte, määrates haldussanktsioone, mis on vajaduse korral kehtestatud kindlasummalisena, ning teiseks hoiatada ja karistada kõnealuste õigusnormide raskete rikkumiste eest, mis on ühiskonna jaoks eriti kahjulikud ja mille tõttu on põhjendatud rakendada kriminaalkaristusi, mis on raskemad.

(vt punktid 44 ja 45)

7. Mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtte järgimist, siis see põhimõtte nõuab, et menetluste ja karistuste kumuleerimine, mis on ette nähtud siseriiklikes õigusnormides, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ei läheks kaugemale sellest, mis on asjaomaste õigusnormidega seatud legitiimsete eesmärkide saavutamiseks sobiv ja vajalik, ning juhul, kui on võimalik valida mitme sobiva meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem koormavat meetet, ning tekitatud ebamugavused ei tohi olla seatud eesmärke arvestades ülemäära suured (vt selle kohta 25. veebruari 2010. aasta kohtuotsus

Müller Fleisch, C-562/08, EU:C:2010:93, punkt 43; 9. märtsi 2010. aasta kohtuotsus ERG jt, C-379/08 ja C-380/08, EU:C:2010:127, punkt 86, ning 19. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus EL-EM-2001, C-501/14, EU:C:2016:777, punktid 37 ja 39 ning seal viidatud kohtupraktika).

Selle kohta tuleb märkida, et vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 20 viidatud kohtupraktikale on liikmesriikidel õigus vabalt valida, milliseid karistusi rakendada, et tagada käibemaksutulu laekumine täies ulatuses. Kuna liidu õigus ei ole selles valdkonnas ühtlustatud, on liikmesriikidel seega õigus näha ette nii süsteem, milles käibemaksualaste süütegude korral saab menetluse läbi viia ja karistuse määrata ainult ühe korra, kui ka süsteem, milles on lubatud menetluste ja karistuste kumuleerimine. Neil asjaoludel ei saa ainuüksi see, et liikmesriik on otsustanud ette näha kumuleerimise võimaluse, seada kahtluse alla niisuguste siseriiklike õigusnormide proportsionaalsust, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuna vastasel juhul võetaks liikmesriigilt tema valikuvabadus.

Mis puudutab nende rangelt vajalikku laadi, siis niisugustes siseriiklikes õigusnormides, nagu on kõne all põhikohtuasjas, peavad kõigepealt olema ette nähtud selged ja täpsed normid, mis võimaldavad õigussubjektil ette aimata, millise tegevuse või tegevusetuse korral võidakse menetlusi ja karistusi kumuleerida.

Seejärel peavad niisugused siseriiklikud õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tagama, et koormus, mis asjaomastele isikutele sellise kumuleerimisega kaasneb, piirduks käesoleva kohtuotsuse punktis 44 nimetatud eesmärgi saavutamiseks rangelt vajalikuga.

Mis puudutab esiteks kriminaalõiguslikku laadi menetluste – mis nähtuvalt toimiku materjalidest viiakse läbi eraldiseisvalt – kumuleerimist, siis eelmises punktis meenutatud nõue tähendab, et on olemas õigusnormid, mis tagavad koordineerimise, mille eesmärk on vähendada asjaomastele isikutele kumuleerimisega kaasnev täiendav koormus rangelt vajalikuni.

Teiseks peavad kriminaalõiguslikku laadi karistuste kumuleerimise suhtes kehtima õigusnormid, mis võimaldavad tagada, et määratud karistuste kogumi raskus vastaks süüteo raskusele – niisugune nõue ei tulene mitte ainult harta artikli 52 lõikest 1, vaid ka harta artikli 49 lõikes 3 sisalduvast karistuste proportsionaalsuse põhimõttest. Nendes normides peab olema ette nähtud pädevate asutuste kohustus teise karistuse määramise korral jälgida, et määratud karistuste kogumi raskus ei ületaks tuvastatud süüteo raskust.

(vt punktid 46, 47, 49, 52, 53 ja 55)

8. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 60–62)

9. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 50 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt võib isiku suhtes algatada kriminaalmenetluse tasumisele kuuluva käibemaksu seaduses sätestatud tähtaja jooksul tasumata jätmise tõttu, samas kui sellele isikule on sama teo eest juba määratud artikli 50 tähenduses kriminaalõiguslikku laadi lõplik haldussanktsioon, tingimusel et need õigusnormid

- vastavad üldist huvi pakkuvale eesmärgile, mis võib põhjendada menetluste ja karistuste kumuleerimist, ehk eesmärgile võidelda käibemaksualaste süütegude vastu, kusjuures nendel menetlustel ja karistustel peavad olema täiendavad eesmärgid,
- sisaldavad eeskirju, mis tagavad koordineerimise, mille tulemusel piiratakse asjaomastele isikutele menetluste kumuleerimisega kaasnevat täiendavat koormust rangelt vajalikuga, ning

- näevad ette eeskirjad, mis võimaldavad tagada, et määratud karistuste kogumi raskus piirdub asjaomase süüteo raskuse seisukohast rangelt vajalikuga.

Liikmesriigi kohtu ülesanne on kõiki põhikohtuasja asjaolusid arvesse võttes veenduda, et koormus, mis põhikohtuasjas kõne all olevate siseriiklike õigusnormide kohaldamise ning nende kohaselt lubatud menetluste ja karistuste kumuleerimisega asjaomasele isikule konkreetselt kaasneb, ei ole võrreldes toimepandud süüteo raskusega ülemäära suur.

(vt punktid 63 ja 64 ning resolutsiooni punktid 1 ja 2)